

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

De Libro Ecclesiastis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

PROPOSITIO IV.

Tertium ar-
gumentum.

Thalmud, in
Baba bathr.

VI. Notabile porro illud est, apud vetustos Ecclesiae Patres eodem vel σοφίας, vel πρῶτον σοφίας, vel πρῶτον nomine affici, & librum illum Proverbiorum, & Ecclesiasten, & Canticum quoque Cantorum, necnon & librum Sapientiae, & Sirachidae Ecclesiasticum, ut erudite nuper demonstravit doctissimus Johannes Baptista Corelerius, in Notis ad Epistolas Clementis, Thalmudistae quidem libros Proverbiorum, & Ecclesiastis appellant, שְׁנַיִם סְפָרֵי חֵכְמָה, *duos libros sapientiae*: unde videtur effici incertas esse & ancipites Librorum illorum circumscriptiones, qui uno eodemque signantur titulo; & minorem eorum esse dignitatem, quibus promiscua est & communis inscriptio cum Sapientia & Ecclesiastico, quorum controversa fuit & dubia auctoritas. Quibus tantum abest, ut Libri hujus, ac Ecclesiastis, & Cantici elevetur fides, ut inde potius accrescat, eosque Salomonis esse pateat. Sic enim existimo, & verisimilimum est, omnibus Salomonis inscriptionibus Sapientiae nomen fuisse praefixum, quod Salomon ipse Sapiens cognomine appellaretur. Porro & Ecclesiasticus factus esse Salomonis à multis creditus est, & vere ex ipsius doctrina ac scriptis provenisse infra à me demonstrabitur.

DE LIBRO ECCLESIASTIS.

I. Disputatur de Auctore libri Ecclesiastis. Variæ opiniones proponuntur. Salomoni adscribitur. II. Probatur ejus *ῥητότης* & antiquitas. III. Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. IV. Secundum argumentum. V. Tertium argumentum. VI. Quartum argumentum. VII. Quintum argumentum.

Disputatur
de Auctore
libri Eccle-
siastis. Variæ
opinionis pro-
ponuntur. Sa-
lomoni ad-
scribitur.

Grot. in Eccl. 1.
2. & 11. 11.
Eccl. 1. 16.
Eccl. 11. 9. 10.

Eccl. 7. 24.
Eccl. 8. 16.
Eccl. 7. 17.

Reg. 3. 12. 13.

3. Reg. 4. 30. 31.

3. Reg. 11. 4.

I. **A**VULGATA doctorum hominum, recentium ac veterum, sententia, qui librum Ecclesiastis Salomoni tribuunt, recessit Grotius, & cum Zorobabeli adscripsit. Thalmudistae vero capite primo Babæ bathræ, ab Ezechia lucubratorum volunt, quem de se putant locutum his verbis, quæ Librum inchoant: *Verba Ecclesiasta, filii David, regis Jerusalem: cum Zorobabelem ex persona Salomonis hæc pronuntiasse Grotius pertendat. Verum ut id Ezechiae accommodari posse demus, eandem ipsi poterunt convenire: Locutus sum in corde meo dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem? Num Salomonem Ezechias sapientia præcessit? Quomocumque solvant ista, aut ad sententiam suam flectant, qui ex insigni ista se clausula expedient: Cumque sapientissimus esset Ecclesiastes, docuit populum & enarravit quæ fecerat, & investigans composuit Parabolas multas: quaesivit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos ac veritate plenos. Quibus hæc adde: Cuncta tentavi in sapientia: dixi, Sapiens efficiar: & hæc quoque: Et apposui cor meum, ut scirem sapientiam: necnon & ista: Inveni amariorem morte mulierem, qua laqueus venatorum est, & signa cor ejus; vincula sunt manus illius: & ista etiam: Magnificavi opera mea, edificavi mihi domos, & plantavi vineas, feci hortos & pomaria, & conseravi ea cuncti generis arboribus, & extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem sylvam lignorum germinantium; possedi servos & ancillas, multamque familiam habui, armenta quoque & magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem; coarceavi mihi argentum & aurum, & substantias regum ac provinciarum: feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos & urceos ad vina fundenda, & supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Jerusalem; sapientia quoque perseveravit mecum. Quæ in Salomonem ita quadrant, ut expressius notari non potuerit: nam toties iterata illa sapientiae ab eo affectæ laus, unius illius propria est, & velut *ἄκαταμάχητος ἰσχυρός*. Testis Deus ipse, cujus hæc verba sunt ad Salomonem: Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed & hæc quæ non postulasti, dedi tibi, divitias scilicet & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus, cunctis retro diebus. Ergo in Libro eodem hoc ornatur elogio: Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Aegyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus. Libros scripsit & Parabolas Salomon, uti scripsisse dicitur in Ecclesiaste, Damnosas quoque mulierum illecebras, quas ibidem criminatur, expertus est; Cumque jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur Deos alienos. Quæ notæ ad Ezechiam haudquaquam aptari possunt. Multo etiam validius ex his confutatur R. Mosis Kimchi sententia, qui Judæos aliquot affectatus, confectionem Libri hujus Isaïæ adscripsit.*

II.

II. Sed & sequentibus proxime sæculis cognitus hic Liber & usurpatus est. Nam pronuntiati istius è primo capite : *Generatio præterit, & generatio advenit*, germanum illud est Sirachidæ : *Generatio alia finitur, & alia nascitur*. Sententia hæc Ecclesiastis : *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum & non peccet*, Salomoni tribuitur in libro Regum. Multa ex eodem libro Ecclesiastis ad Ethnicos manasse à Grotio observatum est. Nam Sirachida antiquior Homerus cum dixit : *οὐδὲ γὰρ εἰρημύθη, Duo simul cunctes*, annon reperiisse videtur ad illud Ecclesiastis : *Melius est ergo duos esse quam unum?* Theognis cum dixit :

*ἀρχὴν μὲν μὴ φεύγει θεογονίαν ἀέριστον,
φύστα δ' ὄππος ὄμισσα πύλας αἰδάο πρῶτον.*
Optimum hominibus omnino non nasci,

Natum vero quam citissime portas Orci penetrare.

referre eum voluisse dicas hæc Ecclesiastis : *Et laudari magis mortuos quam viventes*, & feliciorum utroque judicari qui necdum natus est : atque item ista : *Melior est dies mortis die natiuitatis* : quod effatum Euripides quoque usurpavit. Qui cum scriberet :

*ὦ λαμπρὸς ἀστὴρ, ἠὲ βλαστὸν ἄγρον φάος
ὡς ἠδὲ λαμπρὸν.*

*O lucidum æsthera ! dici purum lumen
Cernere quam suave est!*

& rursum : *ἠδὲ γὰρ τὸ φῶς βλέπειν*, *Suave enim est lucem cernere* : nonne ipsis fere verbis rependit illud Ecclesiastis : *Dulce lumen, & delectabile est videre Solem?* Horatianum denique istud :

*Quid sit futurum cras, fuge querere ; &
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone :*

Horat. Carm.
libr. 1. Od. 9.

& rursum hoc :

*Tu ne quaeseris scire, nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint, Leuconœ ;*

Horat. Carm.
libr. 1. Od. 11.
Ecccl. 7. 1.

numquid ex hoc expressum dicas : *Quid necesse est homini majora se querere, cum ignoret quid conducatur sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis sua, & tempore quod velut umbra præterit ? aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub Sole sit ?* Tum ad istud etiam capitis sequentis : *Laudari igitur letitiam, quod non esset homini bonum sub Sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet ; & hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vite sua, quos dedit ei Deus sub Sole ; allusisse videtur eadem Ode Horatius :*

*Sapias, vina liques, & spatio brevi
Spem longam respices : dum loquimur, fugerit invida
Ætas : carpe diem, quam minimum credula postero.*

Quibus & ista ejusdem consonant :

*Ille potens sui,
Letusque deget, cui licet in diem
Dixisse, vixi ; cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel Sole puro.*

Horat. Carm.
libr. 3. Od. 19.

III. At gravissimis argumentis Libri hujus oppugnatur dignitas & *γνησιότης*, quorum validissimum cuditur ex allatis proxime verbis, quibus ad vitam belluarum ritu transigendam incitantur homines, & ad fruendas voluptates, quæ ex gustu, aliisque corporeis sensibus percipiuntur : quasi sit unicus ille vitæ fructus, neque aliud laborum suorum ac virtutis præmium homo sperare possit. Quod non semel hoc Libro iteratum reperias. Sed & hæc graviora : *Idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & equa est utriusque conditio : sicut moritur homo, sic & illa moriuntur : similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius. Cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum : de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum ; & si spiritus jumentorum descendat deorsum ? Et deprehendi nihil esse melius quam letari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat ? Similia sunt isthæc : *Viventes enim sciunt se esse mortuos ; mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem, quia oblivioni tradita est memoria eorum : & ista quoque : Quodcunque facere potest manus tua, instantè operare ; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erant apud Inferos, quo tu properas. Quæ sunt ejusmodi, ut præci Ebræorum Rabbini non tantum in Thalmudico libro *בבב* capite tertio, ausi sint dicere Ecclesiasten manus contaminare, sed de eo etiam repudiando penitus & abjiciendo aliquando deliberaverint ; quemadmodum est**

in Thalmudico tractatu Sabbathi, secundo capite, & apud Maimoniden in More Nevochim, & Aben Ezram; nec alia re absterriti sunt, quam quod & initium Libri & finis Legi consentiant. Factum id ab iis narrat quoque Hieronymus. At Philastrius Hæreticos quosdam hinc habuisse causam scribit; quamobrem Librum rejicerent. Neque defunt hac ætate homines in sacris Voluminibus non tam vitorum suorum medelam, quam impietatis patrociniū quærere soliti, qui his quæ mox adduximus verbis errores suos tueantur. Enimvero parum attente sunt in Libri hujus lectione versati: in quem si altius penetrassent, non ex sua sententia proferre ea Salomonem reperissent. Is enim est Ecclesiastæ scopus propositus, ut de finibus bonorum & malorum differat. Varias itaque statim ab initio profert opiniones, easque ad examen se suum revocasse, ac tandem repudiasse ait: & in ea demum acquiescit, quæ Deum timendum ac mandata ejus observanda esse tradit. Nam postquam prioribus quatuor capitibus argumentum id in varias excussit partes; tandem ita concludit: *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias: multo enim melior est obedientia, quam stultorum victima, qui nesciunt quid faciunt mali. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in celo, & tu super terram; idcirco sint pauci sermones tui. Multas curas sequentur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia. Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcumque voveris, redde. Ne dederis os tuum, ut peccare facias carnem tuam, neque dicas coram Angelo, Non est providentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum. Ubi multa sunt somnia, plurima sunt vanitates, & sermones innumeri: tu vero Deum time. Quibus impiorum hominum susurros, & vanas adversus Deum, Dei que providentiam disputationes aperte præcidit; Dei vero timorem ac reverentiam, tum & devoti Deo ac simplicis animi obsequium commendat. Septimo deinde capite sic disserit: *Lustravi universa animo meo, ut scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam & rationem: & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium. Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem, quam adhuc querit anima mea, & non inveni. Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscevit questionibus. Quis talis ut sapiens est, & quis cognovit solutionem verbi? Tum sequenti capite: *Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem disensionem que versatur in terra. Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum que sunt sub Sole. Omnia hæc tractavi in corde meo, ut curiose intelligerem. Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei; & tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta. Idem alibi: *Quomodo ignoras que sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. Ex his agnoscitur de rerum causis & finibus diu multumque animo suo disputasse Salomonem; quæcunque autem mente agitaverat, exposuisse hoc Libro; quorum omnium ea tandem est conclusio, inanes esse ac frivolas, damnosas etiam ac exitiales hujusmodi disquisitiones, non aliter vero sedatum iri motus illos animi ac fluctuationes, quam si nos supremo Dei arbitrio permittamus. Ex eo etiam quod repugnantia quædam attulerit hoc Libro, demonstratur varias ipsū de finibus rerum sententias proponere voluisse. Velut cum ait: *Melior est canis vivus leone mortuo: supra tamen dixerat: *Et laudavi magis mortuos quam viventes, & feliciorē utroque judicavi, qui necdum natus est: & alio loco: *Melior est dies mortis die natiuitatis. Scripsit quinto capite: *Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub Sole: contra vero septimo capite: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conviviū. Scripsit alibi: *Lætare juvenis in adolescentia tua: tum statim subjicit: *Adolescentia & voluptas vana sunt. Quæ si omnia ex sua ipsius sententia Salomon definivisset, inconstantia ac levitatis merito argueretur. De exitu vero animæ, ejusque immortalitate ac futura vita quid opinatus sit, disertè ipse declarat his verbis: *Scito quod pro omnibus his adducet te Deus in judicium: & istis quoque: *Antequam revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum: & his denique, in quibus totius disputationis finem facit, & unde ipsius certo debet spectari opinio: *Deum time, & mandata ejus observa; hoc est enim omnis homo. Et cuncta que fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit. Quæ quo majoris essent momenti in animis legentium, doctissimos viros à se consultos esse, & ex eorum sententia Librum à se conscriptum ait: *Verba sapientum, inquit, sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, que per magistrorum consilium data sunt à pastore uno. Consuli jubeo super hoc argumento Gregorium magnum, cuius hæc tantum afferam, cætera studio Lectoris relinquam: *Hic liber idcirco Concionator dicitur, quia Salomon in eo quasi tumultuantis turbe suscepit sensum, ut ea per inquisi-****************

Hieron. in fine
Comm in Eccl.
cap. 11
Philast. Hæret.
130.

Eccl. 4. 17. & 18.
& seq.

Eccl. 7. 26. & 27.

Eccl. 8. 17. & 18.
& 19.

Eccl. 11. 5.

Eccl. 9. 4.

Eccl. 4. 2.

Eccl. 7. 2.

Eccl. 5. 17.

Eccl. 7. 3.

Eccl. 11. 9. & 10.

Eccl. 11. 9.

Eccl. 12. 7.

Eccl. 12. 13.

Eccl. 11. 11.

Greg. M. Dial.
lib. 4. cap. 4.

tionem dicat, quæ fortasse per tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias quasi per inquisitionem movet, quasi tot in se personas diversorum suscipit. Sed Concionator verax, velut extensa manu omnium tumultus sedat, eosque ad unam sententiam revocat, cum in ejusdem Libri termino ait: Finem loquendi omnes pariter audiamus: Deum time, & mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo.

IV. Dixi superius Librum hunc à Thalmudistis Ezechiaë acceptum ferri: cujus opinionis rationes cum quaererem, hæc mihi ad animum occurrebant: quod Regum quarto de Ezechia hæc legantur: *In Domino Deo Israel speravit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his qui ante eum fuerunt: & ista secundo Paralipomenon: Fuit autem Ezechias dives & indyltus valde, & thesauros sibi plurimos congregavit argenti, & auri, & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum universi generis, & vasorum magui pretii; apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & presepia omnium jumentorum, caulisque pecorum, & urbes ædificavit sibi; habebat quippe greges ovium & armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis: & hæc libro eodem, de festo Azymorum ab Ezechia celebrato: *Factaque est grandis celebritas in Jerusalem, qualis in diebus Salomonis, filii David, regis Israël, in ea urbe non fuerat. Ecclesiastes dicitur filius David; ita & Ezechias hoc ipso Paralipomenon libro: *Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus. *יהוה* denique appellatus est, sive *ευαγγελιστης*, hoc est Concionator, vel *συναγωγης*; quippe Ezechias *Αδωξίτ* Sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam orientalem, & ad eos hæc verba fecit, quæ vicesimo nono capite libri secundi Paralipomenon referuntur: præterea *Perrexerunt cursores ex ejus imperio, & principum ejus, in universum Israël & Judam, juxta id quod Rex jusserat, prædicantes: Filii Israël revertimini ad Dominum, aliaque subjungentes, quæ cum istis sequenti Libri ejusdem capite recitantur. At cum à decem Tribubus, mandata regis Judæ spernentibus deriderentur cursores isti, Regi ipsi à quo mittebantur, & cujus verbis populum alloquebantur, Concionatoris nomen per ridiculum & cavillum imponere potuerunt. His conjecturis, quantum suspicione assèqui possum, niti potuit Thalmudistarum opinio. Verum ut Librum hunc extorquerent Salomoni, Ezechiaë vero tribuerent, præter argumenta quibus Ezechiaë opus esse posse probant, alia afferenda erant, quibus Salomonis esse non posse probarent: quod non faciunt. Nos vero initio disputationis hujus ostendimus, is signatum esse & expressum notis Libri hujus scriptorem, quæ uni Salomoni conveniunt. Quod si in causâ suæ patrocinium Thalmudistæ afferant præfixam vicesimo quinto capiti Proverbiorum clausulam, supra à me adnotatam, qua subnexæ Parabolæ à viris Ezechiaë collectæ esse & descriptæ dicuntur; nos respondebimus hæc clausula viris Ezechiaë, non Ezechiaë ipsi adscribi Parabolæ quarundam collectionem, non compositionem: etiamsi vero earumdem compositionem concederemus Ezechiaë, non recte inde colligi libri Ecclesiastis lucubrationem huic quoque esse tribuendam. Adde recentiores Rabbinos à Thalmudistis hæc in parte discedere; quippe qui à Salomone adolescente scriptum doceant Canticum Canticorum, Proverbia ab eo jam ætate maturo, Ecclesiasten vero ab eodem sene, cum ipsum anteauctæ vitæ, & scelerum muliebribus illecebris admissorum poeniteret. Unde prodissè videtur tritum inter illos adagium, quod legitur in *Jalkut*, Hominem dum adolescens est, cantilenas funditare; dum vir, parabolas; senem factum, sermones de vanitate rerum. Rationes cur libros illos Rabbini adscriberent Salomoni, optimas habuerunt; cur diversis eorum confectioem ætatibus definirent, longe futilissimas; quod, inquit, Cantico nomen duntaxat suum intexuerit, in Proverbiorum fronte se Regem Israël, Regem vero in Jerusalem initio Ecclesiastis se appellaverit: quæ Rabbinicum saltem sapiunt. Dixissent Cantici argumentum, stilum, ac compositionem, juvenilis animi studiis convenire; in Proverbis virilem quamdam & constanti ætate dignam gravitatem apparere; in Ecclesiaste, hominis longo rerum usu subacti, ac humanæ vitæ rerumque mortalium vanitatem experti & edocti, & pristinarum nozarum poenitudine tacti, & senilem prudentiam adepti sensus esse expressos; nos quidem facile contententes haberent.****

V. Quæ rationes ad Ecclesiasten Ezechiaë abjudicandum valent, eæ ad oppugnandam Grotii sententiam, qua Zorobabelem operis hujus constituit artificem, invalidæ sunt: cum enim eum ex Salomonis persona à Zorobabele scriptum doceat, minime in Zorobabele reperire necesse est, quæ de se Libri Auctor prædicat. Superest igitur ut argumenta perpendamus, quibus in eam sententiam Grotius adductus est. Cum autem duo veniant probanda, alterum Salomonis non esse scripserunt hanc; alterum, esse Zorobabelis, (nec enim probare satis esset opus esse posse Zorobabelis: nam si parvis momenti argumentis probatur opus esse posse Salomonis, pluris esse de-

bet postrema hæc sententia, ut quæ non modo tot Interpretum consensu, sed ratione etiam nitatur, cum credibilis sit, ut pote usitatus, Librum à se elaboratum nomine suo auctorem inscripsisse, quam alienum ei falso præfixisse) Zorobabelis esse Grotius mera conjectura probavit, putare se dicens *Pastorem*, qui *Verba sapientium per magistrorum consilium* collegisset: se aut undecimo commate postremi capitis, cum esse Zorobabelem; filium vero ipsius Abiudem, quem versu sequente alloquitur. Quæ cur ad Zorobabelem potius referat, quam ad Salathielem, aut Eliacimum, aut alium quemcunque de posteris eorum, causam prorsum nullam video. Cur autem Salomoni Librum eriperet, hoc habuit argumentum, quod in eo multa occurrant vocabula, quæ non alibi quam in Daniele, Esdra, & Chaldæis Interpretibus reperiuntur. Ego vero hanc peregrinarum vocum copiam à Salomone ipso provenire potuisse reor: nam cum Librum scripserit jam senex, ut Ebræi tradunt, & verisimile est, eo jam tempore mulierum extranearum, Ægyptiarum, Moabitidum, Ammonitidum, Idumæarum, Sidoniarum, & Hethæarum ingentem numerum Hierosolymam traduxerat, seseque ita illis permiserat, ut quæ pristinos illius ritus & avitam inquinarent religionem, mirum non sit patriam quoque ipsius loquelam corrupisse: ad quam rem quantum muliebris sexus valeat, quotidiana experientia compertum est. Ut omittam per mihi levem videri causam, quamobrem sacrorum Scriptorum patria aut ætas vocentur in dubium, cum novæ aliquæ & inusitatæ dictiones in iis occurrunt. Ac si nobis omnes puri & sinceri Ebræismi voces cognitæ sint, quas ex sola sanctæ Scripturæ lectione perspectas habere possumus, ac non sæpe pro peregrinis habeamus, quæ vernaculæ fuerunt ac gentilitiæ. Quot enim inter Ebræos vocabula fuisse putandum est, assiduo usu contrita, ac penitus domestica, quæ à sacris Scriptoribus nusquam adhibita sunt, quod eorum adhibendorum nulla se dederit occasio? Quod si ex illis unus aliquis voces ab aliis neglectas usurpaverit, ac eas deinde in Chaldæicis, si forte, aut Arabicis nanciscamur scriptionibus, meritone idcirco aut Chaldæum, aut Arabem dicemus Scriptorem, qui vulgo Judæus fuerit habitus; aut recentiorem, qui antiquus: num potius est ut dicamus voces illas cum Chaldæis aut Arabibus Judæos habuisse communes, quorum inter loquelas magnam affinitatem fuisse certum est? Ergo ut de Scriptoris ætate aut patria certius ex loquela arbitrium fieri possit, non voculæ sufficiunt aliquot, sed stilus, locutiones, & alienarum dictionum numerus, spectanda sunt. Atque hæc non de Ecclesiasticis solum libro, sed de reliquis etiam Voluminibus sacris dictum velim.

Quartum argumentum.
Ecclesi. 8. 2.

VI. Ad nostram opinionem labefactandam usurpari quoque potest istud è capite Ecclesiasticæ octavo: *Ego os regis observo*, quod de se Salomon profiteri non potuit, qui Rex fuit, nec ullum ipse Regem observandum habuit. Adhiberi hic posset Hieronymi expositio, non alium Regem quam Deum ipsum significari censentis. Verum omnino legendum: *observa*; sic enim Interpretes Septuaginta: *ὄρα βασιλείας φύλαξον*. *Os Regis observa*: ita & Thargum, & Syrus, & Arabs, & hunc subesse sensum admonet ipse Hieronymus. Quod autem Ebraica habent *אני אשׁר*, de nihilo est: nec enim id sibi vult, *Ego observo*, alioqui legendum foret, *אני אשר*, in Benoni, cum legatur, *אני אשר*, in Imperativo: *Ego observa*: hoc est, *Ego tibi precipio, ut observes*; nam accentus *אשׁר* indicat se jungendum esse *אני* à sequentibus.

Quintum argumentum.
Luth. Serm. Convivial. De lib. Veter. & Novi Testam.

VII. Minime vero hic seria responsione refellere dignum est, quod de Ecclesiasticæ dixit Lutherus: *Ecclesiastes liber non est plenus; multa habet abrupta; neque ocreis, neque calcaribus indutus est; hoc est nullam habet perfectam sententiam: equitat in arundine longa, sicuti & ego, dum eram in monasterio. Quisquis enim animum attentum, Spiritus sancti gratia, luce, & afflatu implorato, ad eum legendum appulerit, nihil in eo salebrosum, nihil abruptum, nihil inane aut imperfectum, sed plena omnia & integra reperiet.*

DE CANTICO CANTICORUM.

I. *Disputatur de Auctore Cantici Canticorum. Variæ opiniones proponuntur. Salomoni adscribitur, ejusque probatur antiquitas.* II. *Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum.* III. *Secundum argumentum.* IV. *Tertium argumentum.* V. *Quartum argumentum.*

Disputatur de Auctore

I. **A**UCTOR Cantici canticorum, qui Salomon esse tam certis deprehenditur argumentis, & tanto scriptorum omnium consensu agnoscitur, in